

Mgr inż. arch. Aldo Vargas Tetmajer
Instytut Rozwoju Miast w Krakowie

KULTURA JAKO CZYNNIK REWITALIZACJI MIEJSKIEJ – SIĘĆ WSPÓŁPRACY W RAMACH PROGRAMU URBACT UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie

Jedną z Sieci Tematycznych programu URBACT Unii Europejskiej jest Sieć „Działania kulturalne i przemysły twórcze jako siła napędzająca rewitalizację miejską”. Jej celem jest wykazanie, że zintegrowane podejście do programu rewitalizacji, biorące pod uwagę aspekty społeczne, ekonomiczne i materialne, ujęte całościowo, z uwzględnieniem aspektu kultury, jest jedynym gwarantem sukcesu rewitalizacji miasta. Czynniki uczestniczące w procesie rewitalizacji muszą zadbać o nadanie miastu nowego wizerunku, w którym jakość życia wynika z bogatej oferty kulturalnej, połączonej z jakością przestrzeni miejskiej.

Summary

Culture as Factor of Urban Regeneration, a Network of the EU Programme Urbact

The article is a short description of the first achievements of one of URBACT Thematic Networks. The purpose of the network is to demonstrate that an integrated and culture oriented approach to urban regeneration, comprising social, economic and physical aspects is the only guaranty of a successful regeneration process. Resposables on different levels have to look for creating a new image in which the quality of life results from the rich cultural offer, linked to the quality of urban space.

Wstęp

Program URBACT jest przedsięwzięciem zarządzanym przez Międzyministerialną Delegację ds. Miast Republiki Francuskiej, finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (ERDF). Jest to program powstały na bazie wcześniejszych Inicjatyw Europejskich URBAN i URBAN II

(rewitalizacja miast i dzielnic miejskich połączona z tworzeniem lokalnych miejsc pracy związanych z kulturą), operujących odpowiednio w latach 1994–1999 i 2000–2006, a także wcześniejszych Miejskich Projektów Pilotażowych z lat 1990–1999 (UPP I i UPP II). Wszystkie one były finansowane przez ERDF.

Działania w ramach programu URBACT dotyczą przede wszystkim miast i osiedli charakteryzujących się wysokim stopniem bezrobocia, przestępczości i ubóstwa oraz słabą efektywnością usług publicznych.

W grudniu 2002 r. program został zatwierdzony przez Komisję Europejską, a pierwsze Sieci Tematyczne (projekty) zostały utworzone w listopadzie 2003 r. W maju 2004 r., wraz z przystąpieniem dziesięciu nowych krajów do Unii Europejskiej, program URBACT otworzył się również na 400 miast z nowych państw członkowskich. W przypadku Polski jest to 156 miast (co stanowi 40% miast nowych państw Unii), jakkolwiek kryterium wielkości, ustalone w założeniach programowych na poziomie 20 tys. mieszkańców, pozwalałoby zakwalifikować większą ich liczbę do programu. Pierwszoplanową misją programu jest rozpowszechnianie wiedzy wśród decydentów miast, z korzyścią dla ogółu mieszkańców i dzielnic gorzej sytuowanych. Jego trzema głównymi celami są:

- Rozwój transnarodowej wymiany informacji pomiędzy miastami programu URBAN I i URBAN II, miastami, które uczestniczyły w projektach UPP I i UPP II, i miastami nowych państw członkowskich Unii Europejskiej.
- Uczenie się z analizy tych doświadczeń oraz z lokalnie wdrażanych polityk rewitalizacyjnych i proponowanie innowacyjnych zabiegów przeciwdziałania tym trudnościom.
- Rozpowszechnianie wśród decydentów miast europejskich doświadczeń z różnych dziedzin związanych z rewitalizacją, a także wiedzy, która z tego wynika, oraz proponowanych rozwiązań specyficznych problemów.

W tej perspektywie w ramach programu URBACT utworzone zostały tzw. Sieci Tematyczne. Każda z nich gromadzi przedstawicieli miast kilku państw członkowskich wokół jednego z tematów polityki zintegrowanego rozwoju, tj.: reintegracji społecznej, rozwoju ekonomicznego, rewitalizacji miejskiej oraz udziału społecznego. Jedno z miast podejmuje się roli lidera Sieci.

Możliwe są dwie formy udziału miast w sieciach: jako miasto partnerskie bądź jako ekspert narodowy. Pierwsza z możliwości wiąże się z zaangażowaniem finansowym ze strony miasta, uczestnictwem co najmniej dwóch przedstawicieli miasta bądź organizacji związanych z rewitalizacją miejską oraz współorganizowaniem seminariów projektowych z udziałem członków Sieci. W przypadku ekspertów narodowych udział ogranicza się do uczestnictwa na seminariach i merytorycznego wkładu w pracę Sieci.

Jedną z Sieci Tematycznych jest sieć „Działania kulturalne i przemysły twórcze¹ jako siła napędzająca rewitalizację miejską” (Cultural Activities & Creative Industries a Driving Force for Urban Regeneration). Przystąpiło do niej w 2004 r. dziewięciu partnerów z sześciu krajów. Są to Lille – Francja (partner wiodący), Manchester i Birmingham – Wielka Brytania, Amsterdam – Holandia, Gijón i San Sebastian – Hiszpania, Bari i Neapol – Włochy, oraz Evosmos – Grecja. Pod koniec 2004 r. dołączyły również miasta Maribor i Velenje ze Słowenii. Oprócz tego w skład zespołu weszli również partnerzy eksperci narodowi z Wilna – Litwa, Budapesztu – Węgry, oraz Katowic – Polska. W przypadku partnera polskiego roli reprezentanta podjął się Instytut Rozwoju Miast².

¹ Przemysły twórcze definiuje się jako te rodzaje aktywności, które mają początek w indywidualnym procesie twórczym, umiejętnościach i talencie, oraz które pozwalają kreować zysk i miejsca pracy – M. Smoleń, *Przemysły kultury – Wpływ na rozwój miast*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2003, s. 30.

² IRM ma rozległy dorobek w dziedzinie rewitalizacji miast. W latach 1998–1999 Instytut realizował grant badawczy dotyczący restrukturyzacji i rewitalizacji obszarów zurbanizowanych, w którego ramach zostało wykonane opracowanie planistyczne oraz wstępna koncepcja restrukturyzacji dzielnicy Szopienice w Katowicach. Prezydent miasta udzielił poparcia Instytutowi do reprezentowania Katowic w tym projekcie.

Praca w ramach Sieci polega na przygotowaniu wystąpień bądź opracowań dotyczących tematów projektowych Sieci (omówienie tematów w dalszej części artykułu) oraz na ich przedstawieniu i omówieniu podczas kolejnych spotkań seminaryjnych. Dyskusja, która się wywiązuje pomiędzy partnerami, umożliwia sformułowanie wniosków dotyczących roli kultury w rewitalizacji miejskiej w skali europejskiej.

Kultura w procesie rewitalizacji miejskiej

W ostatnich kilkunastu latach miasta europejskie były sceną dramatycznych zmian. Spadek produkcji przemysłowej oraz wywołane nim zmiany społeczne sprawiły, iż w niektórych miastach jakość życia znacznie się pogorszyła. Także sytuacja ekonomiczna, społeczna i przestrzenna uległa w nich znacznej degradacji. Dotyczy to zwłaszcza miast, które rozrosły się w poprzednim okresie rozwoju przemysłu i których struktura była mniej lub bardziej związana z funkcją produkcyjno-przemysłową.

W efekcie tych zmian ukonstytuowały się z jednej strony duże zasoby przestrzenne w postaci nieużytków poprzemysłowych i zdegradowanych dzielnic, z drugiej całe grupy ludności pozbawione źródeł dochodu i stanowiące swoistego rodzaju „uśpiony zasób” o niewykorzystanym potencjale dla rozwoju miast.

Jednak równolegle do upadku przemysłu nastąpił rozrost sektora usług. Zjawisko to spowodowało wzrost zapotrzebowania na obiekty o innego rodzaju funkcji oraz na lepszą jakość przestrzeni miejskiej.

W wyniku wzajemnego oddziaływania tych zjawisk w miastach pojawiła się potrzeba rewitalizacji, z czasem skutkująca ich przekształceniem oraz wyznaczeniem im nowych funkcji, dostosowanych do zmienionych potrzeb.

Zjawisko to ma jednak głębsze znaczenie. Miasta czy dzielnice przemysłowe zamieszkałe były przez ludność zależną ekonomicznie od funkcji produkcyjno-przemysłowej. Sposób życia tej społeczności utrwalił się w postaci specyficznych kulturowych wzorców/zachowań. Wraz ze zmianą nastąpił gwałtowny rozpad tych wcześniejszych wzorców. Konieczne jest w tej sytuacji zastąpienie ich nowymi, w przeciwnym wypadku sama struktura społeczna może ulec degeneracji. Wytworzenie nowych wzorców kulturowych, nowej tożsamości, stało się więc w tej sytuacji koniecznością i jest w zasadzie nieuniknione.

Z powyższego wynika następujące stwierdzenie: wzorce kulturowe odzwierciedlają model funkcjonowania pewnej społeczności. Zmiana modelu pociąga za sobą zmianę tych wzorców na korzystne lub niekorzystne dla danej społeczności, w zależności od istniejących w mieście lub regionie możliwości rozwoju.

Miasto zostało pozbawione źródeł zarobku i możliwości utrzymania, tzn. miejsc, w których były wydobywane lub wytwarzane różne dobra, jednak na miejscu pozostała ludność, która te dobra produkowała lub wydobywała. Pozostaje więc najistotniejsza część zasobów produkcyjnych, domagających się zagospodarowania.

Jeśli zmiany nie pójdą w korzystnym dla ludności kierunku, można się spodziewać pojawienia się negatywnych trendów, takich jak degradacja tkanki miejskiej (spowodowana zaniknięciem starych funkcji i brakiem lub niedostosowaniem do potrzeb nowych funkcji) czy bezrobocie, bieda i wzrost przestępczości, a w konsekwencji wspomniana wcześniej degeneracja struktury społecznej. Należy zatem wspomóc proces przekształcania się starej kultury miejskiej lub jej zastępowania czy wytworzenia nowej, a wraz z nią nowej tożsamości miejskiej.

Skutkiem tego procesu, ale równocześnie częściowo jego motorem, jest wytworzenie nowej jakości miasta. Zmiana wizerunku i poprawa jakości życia może wpłynąć korzystnie na życie mieszkańców, umożliwi też i ułatwi przyciąganie nowych czynników sprawczych zdolnych do współtworzenia nowej jakości przestrzennej i przekształcenia zdegenerowanej struktury miasta. Potrzebna jest zmiana wizerunku miasta, tak dla jego mieszkańców, jak i dla tych, których to miasto ma przyciągać.

W próbie wspomagania przekształcania się ekonomii z opierającej się na produkcji przemysłowej w bazującą na usługach można skorzystać z różnych narzędzi. Jednym z nich jest kultura i wszystkie rodzaje działalności społecznej i gospodarczej, z którymi się ona wiąże, zarówno na etapie tworzenia, jak i przekazywania (działania i komunikacji). W gestii decydentów samorządowych oraz innych czynników uczestniczących aktywnie w procesie rewitalizacji miasta leży analiza roli kultury w tym procesie oraz zaproponowanie sposobów rozwiązania zidentyfikowanych problemów i wdrożenia opracowanych rozwiązań.

W miastach zachodnich takie próby zostały już podjęte. W ramach Sieci Tematycznej „Działania kulturalne” zgromadziły się miasta, które mają pewne doświadczenie w tej dziedzinie.

Intencją Sieci jest obranie tych działań jako znaczące aspekty strategii rewitalizacji miejskiej, skutecznie wdrażanej przez Miasta Europejskie, i nieograniczanie ich do roli narzędzia promocji danego obszaru.

Różne aspekty tych działań można podzielić na trzy kategorie, odpowiadające poszczególnym celom strategii rewitalizacji z perspektywy Sieci. Są to:

- Regeneracja społeczna – rozumiana jako umożliwienie dostępu do szeroko pojętej kultury i edukacji, uznanie wielokulturowości, integracja ludności pochodzenia zagranicznego (odnosi się zwłaszcza do miast o dużej liczbie imigrantów), przywracanie poczucia godności i tożsamości lokalnej, dostęp do szkoleń i możliwości zatrudnienia, udział społeczny.
- Regeneracja ekonomiczna – rozumiana zwłaszcza jako oddziaływanie przemysłów twórczych, rozwój zdolności przedsiębiorczych i twórczych, wykorzystanie istniejących „umiejętności przemysłowych” i strategii zatrudnienia, tworzenie nowych możliwości zatrudnienia, prace twórcze jako narzędzie reintegracji społecznej, turystyka miejska itd.
- Rehabilitacja tkanki miejskiej, na którą składają się: tworzenie nowych ośrodków kulturalnych, przywracanie użyteczności zabytków architektury i obszarów poprzemysłowych, tworzenie „kulturalnych” elementów

architektury (tzw. *urban furniture* – umeblowanie miejskie), publiczne dzieła sztuki (jak malowidła ściennie, murale itp.).

Ważne jest jednak, aby te trzy rodzaje działań zintegrować z rewitalizacją miejską. Pozwoli to uniknąć skupienia się na ograniczonych celach i uniemożliwi uznanie działań kulturalnych i kreatywnych jedynie za elementy promocji miasta czy regionu. Oznacza to wypracowanie zintegrowanego podejścia do roli kultury i kreatywności w rewitalizacji miast.

Z tych aspektów wynikają dla Sieci działania ujęte w czterech podtematach:

- Kultura i integracja społeczna.
- Kultura i regeneracja tkanki miejskiej / rehabilitacja zabudowy.
- Kultura i rozwój (regeneracja) ekonomiczny.
- Kultura i kreatywność w zintegrowanym podejściu do rewitalizacji miejskiej.

W dokumencie programowym Sieci Tematycznej znajduje się następujące stwierdzenie³:

„Wyzwaniem jest rozwinięcie w naszych miastach kultury twórczej, która umożliwi rozpoznanie, przyciągnięcie, włączenie, wykształcenie i podtrzymanie talentów mogących zrewitalizować nasze miasta. To z kolei pozwoli rozwinąć pomysłowe rozwiązania trudnych z pozoru problemów miejskich, takich jak reintegracja społeczna, lub większą otwartość dla rozwoju przemysłów twórczych i dla bardziej inspirującej regeneracji tkanki miejskiej”.

Do tej pory odbyły się trzy seminaria poświęcone tym aspektom. Sformułowano wstępne konkluzje z tych spotkań, m.in. stwierdzono, że: większości miast europejskich brakuje wizji tego, jak sprawić, aby projekty i inicjatywy twórczych przemysłów były bardziej produktywne w kontekście miejskich polityk regeneracyjnych w skali lokalnej lub regionalnej. Stwierdzono, iż w większości miast inicjatywy i projekty te powstają i funkcjonują w oderwaniu od szerszego kontekstu gospodarczego i politycznego miasta. Wyraźnym wyjątkiem jest tu przykład Manchesteru.

Równocześnie stwierdzono, iż nie istnieje żadna zdefiniowana strategia dotycząca przemysłów twórczych, która mogłaby być zastosowana w każdym mieście bez dogłębnego dostosowania lub wręcz zmiany. Mogą one co najwyżej dotyczyć lokalnej rzeczywistości lub być dostosowanymi do lokalnych warunków wersjami wypracowanych gdzie indziej strategii. Strategie postępowania raczej powinny zostać wypracowane lokalnie, z wykorzystaniem miejscowych zasobów i kapitału.

Jednak skupienie się na przemysłach twórczych jest zasadniczą kwestią w łączeniu kultury i regeneracji ekonomicznej, przy czym zależności te nie zawsze są wyraźne i oczywiste. Nie istnieje też sprecyzowany model działania dla

³ *URBACT – Thematic Networks, 1st CALL for proposals – May 2003. Cultural Activities & Creative Industries a Driving Force for Urban Regeneration*. Dokument określający warunki tworzenia Sieci Tematycznej „Kultura i rewitalizacja” – Agence de Développement et d’Urbanisme de Lille Métropole [tłum. autora].

wytworzenia niezbędnych związków instytucjonalnych, potrzebnych do wypracowania strategii zastosowania przemysłów twórczych jako składników rewitalizacji miejskiej. Istotnymi elementami takiego modelu są, z pewnością, partnerstwa publiczno-prywatne (rola instytucji władzy względem prywatnych instytucji, agencji rozwoju czy organizacji pozarządowych) oraz forma związków z instytucjami spoza miasta.

Potrzebne jest więc mobilizowanie szerszego wsparcia dla większego zaangażowania kultury i twórczości, kiedy mowa jest o regeneracji ekonomicznej.

Z kolei w aspekcie społecznym stwierdzono istnienie trzech możliwych sposobów rozumienia związku pomiędzy kulturą i sferą/wymiarem społecznym. Pierwszy dotyczy tzw. pomocy społecznej i obejmuje m.in. kształcenie w kierunku przekwalifikowania zawodowego, pobudzenie aktywności społecznej i reintegrację. Drugi odnosi się do wymiaru socjokulturalnego, tzn. takiego, który poprzez zagospodarowanie, organizowanie czasu wolnego stara się przywracać strukturę i związki społeczne na danym obszarze. Są to różnego rodzaju kursy i warsztaty twórcze. Trzeci wreszcie dotyczy działań artystycznych, organizowanych lub prowadzonych przez zawodowych artystów z udziałem mieszkańców, w ramach projektu ograniczonego w czasie i przestrzeni i bazującego na konkretnym gatunku sztuki. W ramach Sieci „Działania kulturalne” skupiono się przede wszystkim na tej definicji.

Tego rodzaju działalność, podejmowana w wielu miastach europejskich od kilkunastu lat, zdradza pewne cechy wspólne, takie jak dobrowolny i entuzjastyczny lub przynajmniej pozytywny udział społeczny, wykorzystanie potencjału kreatywnego i wyobraźni uczestników, uzgadnianie rozwiązań artystycznych (negocjacje społeczne) oraz wspólny udział w produkcji (produkcja publiczna).

Także ich skutek w skali miasta czy dzielnicy jest podobny: poprawa wizerunku dzielnicy, poprawa zaufania społeczności lokalnej do samej siebie, poprawa zdolności zapanowania nad własnym losem i losem dzielnicy czy miasta. Jest to równocześnie ćwiczenie demokracji współuczestniczącej, twórczości i wyobraźni, pomagające w refleksji nad otoczeniem i w patrzeniu w przyszłość. Jednak te działania również nie są wolne od wielu pytań dotyczących takich spraw, jak instrumentalizacja sztuki przez podejście, które wykracza poza ramy tradycyjnie rozumianej i uprawianej sztuki, ustosunkowanie do innowacji i tradycji, okresu przejściowego i oporów, jakie ono prowokuje, w końcu polityki kulturalnej, zbyt często wpisanej w ramy tradycyjnych instytucji kultury.

Proces rewitalizacji miasta uwzględniający aspekt kultury musi zawierać, oprócz aspektu ekonomicznego i społecznego, również aspekt fizyczny, materialny. Partnerzy Sieci są zgodni co do tego, iż musi się to odbywać w harmonii z warunkami lokalnymi i lokalną tradycją. Przykład niektórych miast uczestniczących w Sieci pokazuje, jak ważną rolę odgrywała kultura w wielu strategiach rehabilitacji obszarów miejskich, jako źródło twórczych energii i jako łącznik pomiędzy przeszłością, teraźniejszością i przyszłością. Znacząca jest tu rola specjalistów od zabytków, którzy zauważają to, że rehabilitacja zarówno po-

szczególnych budynków, jak i całych dzielnic czy obszarów (np. poprzemysłowych) powinna uszanować „pamięć” miejsca, nawet jeśli funkcja budynków lub obszarów musi ulec zmianie w celu dostosowania do całościowej strategii miejskiej. Równie ważną rolę odgrywają twórcy jako osoby o specyficznych zdolnościach do generowania obrazów, do podjęcia wyzwania istniejącej sytuacji, do tworzenia nowych wizerunków na przyszłość, do dialogu w czasie i do przekonywania, iż dzisiejsze problemy mogą okazać się zasobami przyszłości.

Prócz tego zdefiniowano typologię obszarów szczególnie podlegających rehabilitacji z udziałem aspektu kultury. Są to stare centra miast, zdegradowane współczesne centra miast (np. Rynek w Katowicach) i obszary poprzemysłowe. W przypadku innych zdegradowanych dzielnic tego rodzaju działania skupiałyby się na budowie odrębnego ośrodka kulturalno-społecznego.

W kontekście wyżej wymienionych aspektów stwierdzono, iż tylko zintegrowane podejście do rewitalizacji miast, zawierające aspekt ekonomiczny, społeczny i materialny/urbanistyczny, a więc innowacyjna polityka rewitalizacyjna, może zapewnić trwałość projektów rewitalizacyjnych oraz umożliwić utożsamienie się ludności z tymi działaniami.

Wnioski

W dokumencie założeniowym projektu⁴ stwierdzono:

„W ostatnim dziesięcioleciu strategii rewitalizacji miejskiej opierały się w dużym stopniu na politykach i działaniach kulturalnych w ramach szerszego, bardziej zintegrowanego podejścia do rozwoju lokalnego, wdrażanego przez miasta europejskie.

Cechą charakterystyczną dzisiejszych procesów rewitalizacyjnych w krajach europejskich jest łączenie rewitalizacji miejskiej z politykami i praktykami kulturalnymi i sztuką poprzez wspomaganie wzrostu ekonomicznego i społecznej reintegracji (np. pomoc w powstawaniu małych i średnich przedsiębiorstw) oraz włączanie do tego procesu osiągnięć społeczeństwa informacyjnego (technologie informacyjno-komunikacyjne), multi-mediumów i innych innowacji. Wzrasta u decydentów świadomość istotnej roli, którą spełniają działania kulturalne, a zwłaszcza kreatywne przemysły, w procesie rewitalizacji miast.

Doświadczenie pokazuje, że możliwości są bardzo duże, jako że jest to często warunkiem wstępnym i ważnym składnikiem rewitalizacji miast.

Ekonomiczny i społeczny wymiar działalności kulturalnych ukazuje podobieństwa pomiędzy miastami europejskimi, i to mimo różnic struktur i potencjałów.

Pomimo to wciąż słabe jest bezpośrednie poparcie dla tych działań ze strony władz narodowych i Unii Europejskiej. Polityki kulturalne są nadal postrzegane jako narzędzia do poprawy atrakcyjności poszczególnych obszarów, w wielu przypadkach również uznawane są jako zbytek (zbędny luksus)”.

⁴ Tamże.

Katowice, jako miasto zależne do tej pory od przemysłu hutniczego i wydobywczego, będące w trakcie przemian strukturalnych, jest szczególnie narażone na negatywne skutki oddziaływania tychże na przestrzeń miasta i społeczeństwo. Konieczna jest radykalna zmiana struktury funkcjonalnej, a co za tym idzie – cały ciąg przekształceń na poziomach społecznym, ekonomicznym i urbanistycznym. Wejście Polski do Unii Europejskiej stwarza możliwość szerszego korzystania z podobnych doświadczeń miast Europy Zachodniej, jak i ze środków unijnych przeznaczonych na tego rodzaju przekształcenia. Wraz ze zintegrowaniem z szerszymi strukturami europejskimi pojawia się jednak wymóg dotrzymania kroku miastom i regionom Europy w dostępie do nowego rynku i nowych możliwości. Konkurencyjność miast i regionów jest istotnym elementem polityki europejskiej.

Sukces takich przemian zależy w dużym stopniu od uwzględnienia aspektu ogólnie pojętej kultury w procesie rewitalizacji. Idealną sytuacją byłoby przeobrażenie Katowic z miasta hutniczo-górniczego w miasto przedsiębiorczo-usługowe, w którym aspekt kultury odgrywałby istotną rolę, zarówno w wykreowaniu nowego wizerunku miasta, nowej tożsamości społecznej, jak i oferowaniu bogatej propozycji kulturalnej. Kluczowym zagadnieniem jest w tym wypadku jakość przestrzeni miejskiej. To dzięki wytworzeniu pozytywnej jakości tej przestrzeni wiele miast europejskich zdołało przezwyciężyć swoje słabości i zagrożenia. Z miejsc, z których się uciekało w poszukiwaniu lepszych warunków życia, przekształciły się w miasta nie tylko utrzymujące dotychczasową ludność, ale również przyciągające ludzi kreatywnych i przedsiębiorczych, zapewniające rozwój na wielu poziomach.

W ramach Sieci najlepszymi przykładami są Lille i Manchester. Oba miasta mają podobną do Katowic przeszłość przemysłową, oba też zdołały przekształcić swoje problemy i zdegenerowane zasoby w atuty. Szczególnym przykładem jest Manchester, który wykorzystał niezwykle dramatyczne zdarzenie, jakim był wybuch bomby podłożonej przez terrorystów w centrum miasta w 1966 r., jako **dźwignię** dla całego procesu rewitalizacji, ten z kolei zmienił diametralnie wizerunek miasta i jego potencjał (proces ów trwa zresztą nadal).

Katowice, podejmując to wyzwanie, muszą położyć szczególny nacisk na aktywny udział mieszkańców, w celu umożliwienia im „przywłaszczenia” zachodzących zmian oraz pobudzenia twórczego potencjału i aktywnej postawy względem nich, słowem – na szeroki program socjalny. Z tym wiąże się również promocja zmian w skali miasta, regionu, kraju, ale i wspólnoty europejskiej. Chodzi w tym wypadku nie tylko o promocję związaną z procesami inwestycyjnymi, lecz również o aktywizację twórczych przemysłów, jak np. organizowanie rozmaitych imprez kulturalno-społecznych o różnej skali i zasięgu.

Władze miasta oraz inne czynniki uczestniczące w procesie rewitalizacji muszą zadbać o nadanie mu nowego wizerunku miasta dynamicznego i przedsiębiorczego, gdzie jakość życia wynika z interesującej i bogatej oferty kulturalnej (muzea, biblioteki, inne obiekty kultury i wypoczynku), połączonej z jakością przestrzeni miejskiej i architektury. Takie zintegrowane podejście do programu

rewitalizacji, biorące pod uwagę aspekty społeczne, ekonomiczne i materialne ujęte całościowo, z uwzględnieniem aspektu kultury, jest jedynym gwarantem sukcesu rewitalizacji miasta.

Literatura

- Hurstel J., *Dimension sociale du projet „Culture et regeneration urbaine”*, *Compte-rendu séminaire Evosmos – Grèce*, raport seminaryjny, październik 2004.
- Pascual J., Ruiz J., *Culture and the physical dimension of urban regeneration*, Manchester Seminar Conclusions, raport seminaryjny, grudzień 2004.
- Smoleń M., *Przemysły kultury – Wpływ na rozwój miast*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2003.
- URBACT – *Thematic Networks, 1st CALL for proposals – May 2003. Cultural Activities & Creative Industries a Driving Force for Urban Regeneration*. Dokument określający warunki tworzenia Sieci Tematycznej „Kultura i rewitalizacja”, Agence de Développement et d’Urbanisme de Lille Métropole.

